

Inventering av fritidsgårdsverksamheten i Västerbottens län

Under februari och mars 2008 har det genomförts en inventering av fritidsgårdsverksamheten i länet. Alla kommuner (15 st) samt kommundelarna i Umeå kommun (3 st) har omfattats av inventeringen.

Det finns flera anledningar till att denna inventering görs. För det första framkom behovet på en träff med nätverket UV-Net tidigare i år. För det andra pågår planeringen av Pilotregion Västerbotten och därför finns det behov av att aktuell information om kommunernas verksamhet. Våren 2006 gjordes det en kartläggning av kommunernas förebyggande och främjande ungdomsverksamhet i anslutning till ungas fritid. Sedan dess har det skett förändringar i några kommuner och därför behöver uppgifterna uppdateras samt kompletteras med några andra frågor.

I februari skickades det ut en frågelista (se bilaga 1) till personer i kommunerna som har ansvar för fritidsgårdsverksamheten. De ombads också skicka utdrag ur verksamhetsplaner eller policydokument där målsättningen med verksamheten framkommer.

Några ord om vilka verksamheter denna inventering berör. Det handlar om den öppna fritidsverksamheten som riktar sig till ungdomarna över 13 år. Jag kommer genomgående att använda mig av benämningen fritidsgård även om man i vissa kommuner kallar det ungdomsgård. I två kommuner förekommer också Ungdomens hus och det är verksamhet som riktar sig till 16-åringar och äldre.

I länet finns olika former av fritidsgårdar och fritidsgårdsliknande verksamhet. De som presenteras här är de som drivs av kommunerna och där man särskild personal anställd för verksamheten. Det betyder att verksamhet som drivs av t.ex. kyrkor och föreningar inte är medräknade. Det förekommer dock några undantag. I vissa kommuner drivs den kommunala fritidsgårdar på entreprenad av en annan aktör t.ex. en förening och de verksamheterna är medräknade här. Motiveringen till det är att det i dessa verksamheter finns en starkare koppling mellan verksamhet och kommun än det gör om det är en byaförening som får bidrag för att ha någon form av verksamhet en gång i veckan.

1. Huvudman för verksamheten

I kartläggningen 2006 konstaterades det att huvudman för fritidsgårdsverksamheten varierade mellan olika nämndskonstellationer. Det ser fortfarande likadant ut. Det finns elva olika varianter på huvudmän för fritidsgårdsverksamheten.

Politisk huvudman	Kommun
Barn- och utbildningsnämnden	Sorsele, Nordmaling
Fritidsnämnden	Skellefteå, Umeå
Fritid-, kultur- och utbildningsnämnden	Storuman
Kommundelsnämnden	Hörnefors, Sävar, Holmsund-Obbola
Kommunstyrelsen	Malå, Robertsfors
Kultur- och fritidsnämnden	Åsele
Kultur- och utbildningsnämnden	Bjurholm, Vilhelmina, Dorotea
Servicenämnden	Lycksele
Utbildnings- och fritidsnämnden	Vindeln
Utbildnings- och kulturnämnden	Norsjö
Vård- och omsorgsnämnden	Vännäs

De har alltså inte skett några större förändringar på den politiska nivån sedan 2006. På förvaltningsnivå har det däremot skett vissa förändringar. I Umeå är fritidsgårdsverksamheten nu permanent flyttade från socialförvaltningen till fritidsförvaltningen. I Malå låg ansvaret tidigare på skolan. De har fortfarande ansvaret för verksamheten som sker dagtid medan kvällsverksamheten

ligger under kommunstyrelsen. I Sorsele har verksamheten flyttats från skolan till kulturverksamheten. I kommundelen Hörnefors har man valt att följa Umeå och verksamheten har flyttats från individ- och familjeomsorg till kultur- och fritidsverksamhet.

2. Antal

I sammanställningen avses med fritidsgårdar verksamheter som har anställd personal och drivs av kommunen. Fritidsgårdsliknande verksamhet sköts ideellt och det finns troligen fler än det framkommer i tabellen. Det finns t.ex. kyrkor och organisationer som driver någon form av ungdomscafé som har likheter med fritidsgårdarnas verksamhet. Anledningen till att kategorin finns med i sammanställningen är att några kommuner har valt att lyfta fram dem i sina svar och att det i t.ex. Åsele saknas anställd personal på fritidsgårdarna.

Kommun	Fritidsgårdar	Fritidsgårdsliknande verksamhet
Skellefteå	14	
Umeå	8	
Lycksele	4	
Storuman	4	
Robertsfors	3	
Holmsund-Obbola	2	
Sävar	2	
Norsjö	1	
Nordmaling	3*	
Bjurholm	1	
Dorotea	1*	
Hörnefors	1	2
Malå	1	1
Vilhelmina	1	
Vindeln	1	
Vännäs	1	
Sorsele	1	3
Åsele		2
Sammanlagt	50	

* Verksamheten drivs på entreprenad

3. Målgrupp

Målgruppen preciseras främst genom ålder. De flesta har 13-15 åringar som sin huvudmålgrupp.

Ålder	Kommuner
10-12 år	7
13-15 år	18
16 år och äldre	16

I flera kommuner har man en bredare målgrupp och har riktad verksamhet till dem som går i mellanstadiet och/eller gymnasiet. Man kan ha öppet en kväll i veckan öppen för 10-12 åringar alternativt för gymnasieelever medan de övriga kvällarna är för högstadieeleverna. Vissa har öppet på eftermiddagarna för de yngre och på kvällarna för de äldre. I Umeå och Skellefteå har man ett Ungdomens Hus som riktar sig till ungdomar över 16 år.

Den övre åldersgränsen varierar från 19 år till 27 år. De flesta verkar dock ha fokus på ungdomar upp till 20 år. Anledningen till att åldersspannet är väldigt brett i vissa kommuner beror på att det saknas

andra öppna mötesplatser för ungdomarna. Därför blir fritidsgården en samlingsplats för unga i alla åldrar.

Det är knappt någon som har preciserat målgruppen på annat sätt än genom åldern. Inte heller i måldokumentet förekommer några noggrannare beskrivningar på vilka ungdomar man riktar sig till. Undantag finns förstås. Åsele och Sävar poängterar man att målgruppen är de föreningslösa ungdomarna eftersom föreningslivet inte tillgodoser deras behov.

4. Målsättning

De flesta (12 av 18) har bifogat någon form av måldokument. Vissa har skickat kommunens politiska visioner för fritidsverksamheten och andra har skickat konkreta verksamhetsplaner. Det innebär att det är svårt att göra några noggranna jämförelser mellan kommunernas målsättningar. Det jag har gjort är att jag har läst igenom dokumenten och noterat vilka ord och formulering som används.

Det finns några målsättningar som förekommer hos flera kommuner och det är de som presenteras här. Inom parentes anges i hur många av måldokumentet det framkommer.

Mötesplats (10). Fritidsgården ska vara en öppen mötesplats för en viss åldersgrupp.

Alkohol- och drogfritt (10). I verksamheterna är detta en självklarhet (se punkt 10) och det lyfts också fram i måldokumentet.

Aktiviteter (9). Verksamheterna ska erbjuda olika aktiviteter för ungdomarna dels utifrån deras intressen men även inspirera dem till att prova nya saker.

Inflytande och delaktighet (7). Ungdomarna ska ha möjlighet till inflytande över verksamheten.

Trygghet (6). Det ska vara en trygg miljö för besökarna.

Jämställdhet (6). Verksamheten ska vara riktad till både flickor och pojkar.

Samverkan med föreningar och andra aktörer (6). Fritidsgården och personalen är en av aktörerna som ska arbeta för en bra uppväxtmiljö i kommunen. De ska samverka med andra aktörer i det förebyggande arbetet.

Genomgången visar att det finns några formuleringar som förekommer i de flesta måldokument. Samtidigt har kommunerna lite olika perspektiv när det gäller syftet med fritidsgården. Vissa har fokus på det förebyggande arbete, vissa lyfter fram folkhälsoperspektivet och vissa poängterar att fritidsgården ska tillvarata ungdomarnas eget engagemang och hjälpa dem genomföra egna projekt. Inriktningen på verksamheten påverkas också av vilket annat utbud det finns för målgruppen i kommunen t.ex. i form av föreningsliv och alternativa mötesplatser.

5. Öppethållande

Antalet kvällar man har öppet per vecka varierar mellan en och sex. Allra vanligast är det att ha öppet tre eller fyra kvällar i veckan. Flera verksamheter uppger att de har öppet sex kvällar i veckan. Det är i första hand de som har en bred åldersgrupp som målgrupp och där några kvällar är för ungdomar i mellanstadiet och andra för dem i högstadiet. Vissa har verksamhet i hus som har karaktären av ett allaktivitetshus och det verkar också vara en faktor som leder till att man har öppet fler kvällar.

Dag	Antal
Måndag	10
Tisdag	14
Onsdag	15
Torsdag	11
Fredag	17
Lördag	10
Söndag	3

De kvällar som är populärast att ha öppet på är fredag, onsdag och tisdag.

Tiderna för öppethållandet varierar. På vardagar är det vanligast att det är öppet mellan 18.00-21.00 med vissa variationer när man öppnar och när man stänger. Vissa öppnar 17.30 eller 18.30 och vissa stänger 21.30 eller 22.00. Fritidsgårdar som är i samma lokaler som skolor har ofta också verksamhet under dagtid. Det finns också några som har valt att ha öppet på eftermiddagarna mellan 14.30-17.00. På fredag och lördag är det vanligast att det är öppet mellan 19.00-24.00 alternativt till 23.00.

6. Personal

I vissa kommuner finns det heltidstjänster inom fritidsgårdsverksamheten och i andra har man någon form av kombinationstjänster. Där man arbetar halvtid på fritidsgården och halvtid med någon närliggande verksamhet.

I inventeringen har de fått uppge hur många anställda det är och vilken typ av anställning dessa har. Sammanlagt finns det ca 300 som arbetar på fritidsgårdarna i länet. Det 80 stycken som arbetar hel-, halv- eller deltid och de resterande är timanställda fritidsledare. Siffrorna är ungefärliga eftersom jag inte fått det exakta antalet timanställda fritidsledare från Umeå och Skellefteå.

Då fritidsgården har öppen strävar de flesta efter att det är minst två stycken som arbetar. I Sävar och Skellefteå är man oftast tre som arbetar och i Umeå kan man vara upp till fyra per kväll. Antalet varierar till viss del beroende på kvällar och aktiviteter. I Åsele och Sorsele är det endast en som arbetar när det är öppet.

Vid anställning av ny personal till fasta tjänster uppger nio att det krävs fritidsledarutbildning eller motsvarande utbildning alternativt erfarenheter av arbetet. När man anställer timledare är kraven inte lika omfattande utan då handlar det ofta om specialkompetenser man behöver i verksamheten och personens sociala kompetens i övrigt.

7. Lokaler

Det är 33 fritidsgårdar som har egna lokaler och 18 stycken som delar med annan verksamhet. Vanligast är att man delar lokaler med skolan (8 stycken), men det förekommer också samverkan kring lokalerna med kyrka och studieförbund. Det är också vanligt att fritidsgården lånar ut/hyr ut lokalen till annan verksamhet t.ex. till musik-, barn- eller gymnastikverksamhet.

8. Kontinuitet och långsiktighet

Femton har svarat att verksamheten är förankrad i kommunen och att den är en del av kommunens långsiktiga planering. Det borde betyda att det finns goda förutsättningar för kontinuitet i arbetet. Tre kommuner uppger att verksamheten inte är förankrad i kommunen. I dessa kommuner pågår det också diskussion om hur verksamheten ska organiseras i framtiden.

I flera kommuner är det aktuellt med besparingar. Fem uppger att fritidsgården är föremål för diskussioner om nedskärningar. I elva kommuner är det inte aktuellt med nedskärningar i verksamheten just nu.

9. Kvalitetsarbete

Det blir allt viktigare med kvalitetsarbete inom den kommunala verksamheten. Det handlar om att ha mål som är mätbara, följa upp målen och ta reda på om brukarna är nöjda. I elva kommuner görs olika former av enkätundersökningar bland ungdomarna för att ta reda på deras åsikter om fritidsgårdens verksamhet och för att få kunskap om vad ungdomarna vill ha. I sju kommuner görs det ingen form av undersökning bland ungdomarna. Samtliga kommuner uppger att de använder besöksstatistik som mått.

I kommunerna görs även andra undersökningar bland ungdomarna exempelvis alkohol- och drogvaneundersökningar, levnadsvaneundersökningar eller Lupp. Resultatet från dessa används också i utvecklingsarbetet på fritidsgårdarna.

10. Följande gäller i verksamheten

Det finns några saker som nästan skulle kunna kallas grundprinciper när det gäller fritidsgårdsverksamheten och den öppna verksamheten enligt inventeringen. Det är att all verksamhet ska vara *alkohol- och drogfri*, det ska bygga på *frivilligt deltagande*, ungdomarna ska ha *inflytande* över verksamheten och vara *delaktiga* i planeringen samt att alla ska känna sig *trygga* på fritidsgården. Den enda punkt som några har kommenterat är ungdomarnas inflytande. Ungdomarna har mer eller mindre inflytande beroende på hur verksamheten är organiserad.

Sammanfattning

- 11 olika varianter av huvudman för fritidsgårdsverksamheten.
- Förändring i huvudman sedan 2006. Det finns en tendens att ansvaret har flyttats från socialförvaltningen och skolan till kultur- och fritidsverksamheten. (Umeå, Hörnefors, Sorsele)
- I länet finns ca 45 kommunalt drivna fritidsgårdar, därtill finns ca 10 som drivs på entreprenad eller i anslutning till de kommunala fritidsgårdarna. Dessutom finns det ett okänt antal fritidsgårdslänkande verksamhet som drivs av föreningar, kyrkor och organisationer.
- Sedan 2006 har endast någon enstaka verksamhet lagts ner eller flyttats men i flera kommuner pågår diskussioner om hur verksamheten ska organiseras i framtiden. (Sorsele, Nordmaling, Vindeln, Malå)
- Huvudmålgruppen är 13-15-åringar, men även 16-20(25)-åringar räknas till målgruppen i de flesta kommuner. I sju kommuner har man även 10-12-åringar som målgrupp
- Frekventa ord i måldokumentet: *mötesplats, alkohol- och drogfritt, aktiviteter, inflytande och delaktighet, trygghet, jämställdhet, samverkan med andra aktörer i kommunen.*
- Det är vanligast att det är öppet 3-4 kvällar i veckan och mellan 18-21, på helger 19-24.
- Tjänsterna inom sektorn varierar från heltidstjänster eller kombinationstjänster till timanställda ledare. Det finns ca 300 som arbetar på fritidsgårdarna i länet och av dem har ca 80 en tjänst (heltid, halvtid, deltid) och ca 220 är timanställda ledare.
- 33 uppger att fritidsgården har egna lokaler medan 18 delar lokal med annan verksamhet.
- 15 uppger att verksamheten är starkt förankrad i den kommunala organisationen och att den finns med i kommunens långsiktiga planering. 5 uppger att fritidsgården är en av de verksamheter det ska sparas inom så finns det inte direkta hot om nedläggningar i nuläget.
- 11 uppger att det regelbundet gör någon form av strukturerade utvärdering av verksamheten (t.ex. enkätundersökning). Samtliga för besöksstatistik.
- Verksamheten ska vara *alkohol- och drogfri*, det handlar om *frivilligt deltagande*, man arbetar med *ungas inflytande och delaktighet* på olika sätt och det ska vara en *trygg miljö* för besökarna.
- Trots stora skillnader när det gäller organisation och resurser så finns det också många likheter mellan verksamheterna i länet.

1. Huvudman

Vem är huvudman för fritidsgårdsverksamheten?

2. Antal

Hur många fritidsgårdar/ungdomsgårdar driver kommunen? Hit räknas också verksamheter som sköts via någon form av entreprenörsavtal mellan kommun och annan aktör.

3. Målgrupp

Vilken är målgruppen för verksamheten?

4. Målsättning

Vad är målsättningen? Bifoga gärna någon form av måldokument/policy/verksamhetsbeskrivning.

5. Öppethållande

Hur många kvällar har ni öppet i veckan? Vilka kvällar? Vilka tider? Hur många arbetar när fritidsgården är öppen?

6. Personal

Antal anställda och vilken typ av anställning har de? Vilka krav på utbildning/kompetens har ni vid anställning av nya ledare?

7. Lokaler

Har ni egna lokaler eller delar fritidsgårdsverksamheten lokaler med någon annan verksamhet? Om ni delar lokaler - med vilken verksamhet är det?

8. Kontinuitet och långsiktighet

Är verksamheten förankrad och en del av kommunens långsiktiga verksamhetsplan? Pågår det diskussion om kraftiga nedskärningar eller finns det t.o.m. hot om nedläggning av verksamheten?

9. Kvalitetsarbete

Gör ni årligen någon form av utvärdering där ni försöker ta reda på vad ungdomarna tycker om verksamheten? Hur gör ni den och hur används resultatet? För ni besöksstatistik?

10. Gäller följande i er verksamhet?

Verksamheten ska vara alkohol- och drogfri.

Det är frivilligt att delta.

Ungdomarna har inflytande över vad som sker i verksamheten.

Alla besökare ska kunna känna sig trygga när de besöker fritidsgården.